(سێ شیعری محمود دەروێش و دوو وەرگێڕانی جیاواز)... سەدیق سەعید ڕواندزی

لەم ساڵانەی دواییدا، بزاوتێکی گەورە لەوەرگێڕان لەنێوەندی ئەدەبی کوردیدا دەرکەوتووە. کەتیایدا سەدان بەرهەمی نووسەرانی دنیا بەزمانە جیاوازەکان وەرگێڕدراونەتە سەرزمانی کوردی. ئەوبزاوتە بە پێی پاشخانی ڕۆشنبیری وەرگێڕو ئاستی زانین و شارەزاییان لەزمان دەگۆڕێت. واتە ئەزموونەکان جیاوازن. دیارە ئەمەش بەهۆی نەبوونی نێوەندێکی تایبەت بەوەرگێڕانە کەتیایدا ستافێکی شارەزا، بڕیارلە سەرجۆرو ناوەڕۆکی ئەوبەرهەمانەبدات کەوەردەگێڕدرێن. بۆیە دەبینین هاوشێوەی زۆر کایەی تر،وەرگێڕانیش لەنێوئێمەداچەندین کەموکورتی هەیە.چونکە هەردەزگاو هەر وەرگێڕێك پەیرەو لە جۆرێك نووسین و ڕێنووس دەکات کەخۆی دەیەوێت.

نەك بنەمایەکی دارێژراوی زانستیانە و زمانەوانی هەبێت. هەڵبەتە وەرگێڕان هونەرە.لەوهونەرەشدا پێشمەرجی یەکەم شارەزایی و قوڵبوونەوەیە لەهەردوو زمان.تائاستی هاوتاکردن و بەراوردکاریانەی زمان.بەڵام لە شارەزایی گرنگتر، زاڵبوونی وەرگێڕە بەسەر هەردووزماندالەڕووی واتاسازی و چەمك و دەربڕینەکان. بۆ ئەوەی ناوەڕۆکی دەق وەك ئەوەی کەهەیە بگەیەنرێتە خوێنەر. بێگومان مەرج نییە لەهەردووزماندا، هاوواتاو مانای دروستی وشەیەك وەك یەك بوونیان هەبێت. بەڵام مەرجە مانای ئەو چەمکە هێندە لەزمانی بۆ وەرگێڕدراو نزیکبکرێتەوە تاڕادەی گەیاندنی مانای تەواو.لەوەرگێڕاندا هەرگیز دەقێك وەکو خۆی بەهەمان وێنەو بونیادی زمانەوانی، بەهەمان ئاماژە و واتا،لەزمانێکی دیکەدا بەرجەستەناکرێت. بەڵکو ناوەڕۆك، پەیام و ئاماژەکان دەگەیەنرێن. زۆرجار دەڵێن وەرگێڕان خیانەتە. وەرگێڕانی شیعریش دووجار خیانەتە. چونکە ناتوانرێت دەقێکی شیعری بەهەمان وێنەی هونەری و شیعریەتەوە، وەربگێردرێت.

بەپێچەوانە دەقەکانی چیرۆك و ڕۆمان کەڕەگەزی گێڕانەوەیان تێدایەو دەتوانرێت بەیەك هێڵی ئاسۆیی، دەقەکە وەربگێڕدرێت. بەڵام تۆپۆگرافیای دەقی شیعری، بەتایبەتیش شیعری سەربەست وئازاد جیاوازە لەژانرە ئەدەبییەکانی تر. بۆیە زۆرجار کاتێ دەقێکی شیعری

بەزمانی پێ نووسراو دەخوێنینەوە،هەست بەو جیاوازیانە دەکەین کاتێ هەمان ئەودەقە بەزمانی بۆ وەرگێڕدراوی زمانی دووەم دەخوێنینەوە.بگرە لەزۆرکاتدا ڕەنگە چێژیشی لێ نەبینین.چونکە شیعر لەوێنەی هونەری و شیعریەت و ڕیتمی ناوەکی وشەکان پێکهاتووە.بە پێچەوانەی چیرۆك و ڕۆمان کەڕەگەزی گێڕانەوەیان تیادا بەرجەستەیە. گێڕانەوەش بەبەراورد لەگەڵ وێنەیەکی هونەری لەدەقی شیعریدا، کردارێکی ئاسانترە بۆ وەرگێڕان. بەڵام لێرەدا لەبواری وەرگێڕان بەگشتی گرفتێکی دیکەش هەیە، ئەویش جیاوازی وەرگێڕانەکانەلای وەرگێڕەکانی کورد لەئاستی وشەو پەیام و ناوەڕۆکی دەق.

بەڕادەیەك کەخوێنەر زۆرجار بەردوو وەرگێڕانی جیاوازی دەقێك دەکەوێت. لەکاتێکدا دەقەکە ونووسەرەکەش هەریەك کەسن. دەشێ ئەم جیاوازییە پەیوەندی بە تێگەیشتن و ئاستی زانینی زمان وشارەزایی وەرگێڕان هەبێت. بەڵام ناکرێت یەك دەقی دیاریکراو بەچەندین دەستەواژەو دەربڕینی جیاواز وەربگێڕدرێن. چونکە ئەمە گیروگازی تێگەیشتن لای خوێنەر دروست دەکات.دەکەوێتە گومان و دوودڵی بەوەی کام وەرگێڕانیان هونەریترە لە ئەوەی تریان. لەوڕوانگەیەوە، ئێمە ئاماژە بۆ سێ دەقی شیعری (مەحمود دەروێش) دەکەین کە بەدووشێوەی جیاواز وەرگێڕدراون لەکاتێکدا شیعرەکان هەمان شیعرن.

ئەوسێ دەقە لەکتێبێ(بیرت دەچیتەوە وەك ئەوەی هەبوویت) کە (ئازاد بەرزنجی) وەریگێڕاوەو تایبەتە بەژیان و شیعرەکانی دەروێش بڵاوکراونەتەوە. هەمان ئەوسێ شیعرە (پشکۆ نەجەمەددین)یش وەریگێڕاون و لە ژمارە(1035ی ڕۆژی 12-4-2018) ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ بڵاوکراونەتەوە. جیاوازی شیعرەکان لەو دوو وەرگێڕانەدا لەئاستێکە کەتەواو هەست بەجیاوازی وشەو بونیادی زمانی دەقەکە دەکەین.بەو پێیەی وێنە شیعرییەکان، یاخود چەمك و دەستەواژەکان، لەهەردوو دەقدا گۆڕانیان بە سەرداهاتووە. هەمووشمان دەزانین لەزانستی زمان بەگشتی و زمانی کوردی بەتایبەتی، هەرگۆڕانکارییەك لەفۆنیمی وشەکان، یاخود بونیادی وشەکان، دەبێتە هۆی گۆڕانکاریی لەمانای وشەکان. ڕەنگە نەتوانرێت ماناکانی دەقێکی شیعری بەهەموو وێنە و پێکهاتە هونەرییەکانەوە، وەربگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی. بەڵام نابێ ئەوەمان بیربچێت هەرگۆڕانکاریی و جێگۆڕکێیەك لەتۆپۆگرافیای وشەکان لە بونیادی دەقدا، دەبێتە هۆی ئاڵۆزی لەمانا و ناوەڕۆکی دەق.

لێرەدا ئێمە چەند کۆپڵەیەك لەهەرسێ شیعرەکانی دەروێش وەردەگرین،

که هەردوو وەرگێڕ بەڕوانینی خۆیان وەریان گێڕاوەتەسەر زمانی کوردی. لەبەردرێژنەبوونەوەی بابەتەکەمان و هەروەها شیعرەکانیش، ناتوانین هەموو شیعرەکان بنووسینەوە. تەنها ئەو وێنە شیعریانە وەردەگرین، کەجیاوازییان هەیە لەماناو ناوەڕۆك. ئەمیش لەڕێگەی جیاوازی ئەزموونی وەرگێڕانی هەردوو وەرگێڕەوە.لەخوارەوە ئاماژە بەکۆپلە شیعرییەکان دەکەین:_

*(شیعری هیوا)

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

هێشتا لەماڵەکانتانا حەسیرو دەرگایەك ماوە..
بەری ڕەشەبا لەو منداڵانە بگرن بەڵکو خەویان لێبکەوێ..
باوکە ئەو خوێنە مەڕێژن..لەهەناوتانا کۆرپەلە هەیە..
هەنگوینەکە بپارێزن..

هەمان شیعر بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین):_

هێشتا لەماڵی ئێوەدا ڕاخەرێك و دەرگایەك هەن..
ڕێ لەڕەشەبا بگرن تامنداڵەکان ڕابکشێن..
لە پشتانا تۆرمەی کۆرپەلە دەبزوێ..ئێوە ئەو خوێنە مەڕێژن..
هەنگوینەکە پاشەکەوت بکەن..

ئەگەر بەراوردی نموونەی هەردوو وەرگێڕانەکە بکەین، تێبینی چەند جیاوزییەك دەکەین لە ئاستی بونیادی زمانەوانی داڕشتنی وشە وڕستەکان و هاوکات لەڕووی ماناشەوە. لەدێڕی یەکەمدا، ماڵەکانتان بەشێوەی کۆ و بەگشتی بەکارهاتووە، بەڵام لەنموونەی دووەم ماڵ، ماڵێکی دیاریکراوە کەئەویش هی کەسی دووەمی کۆیە. لەهەمان کۆپلەدا حەسیرهەیە کەئاماژەیە بۆ جۆرە ڕاخەرێکی دیاریکراوو تایبەتی، بەڵام لەوەی تریان ڕاخەر هەیە کەهەموو جۆرێك دەگرێتەوە. لەنموونەی یەکەم منداڵان خەویان لێدەکەوێت، بەڵام لەنموونەی دووەم ڕادەکشێن. بێگومان خەوتن و ڕاکشان دوومانای جیاوازیان هەیە. چونکە خەوتن کردارێکی دیاریکراوە.

بەڵام ڕاکشان مەرج نییە ئامانج لێی خەوتن بێت. بەڵکو سرەوتن، ئارامی، هەدادان، پاڵکەوتنیش دەگرێتەوە. لەنموونەی یەکەمدا، کۆرپەلە لەهەناودایە، بەڵام لەنموونەی دووەمدا، لەپشتدایە. هەمووشمان دەزانین لەزمانی کوردیدا، پشت و هەناو دوومانای جیاواز

دەگەیەنن. وێڕای ئەمەش لەنموونەی یەکەم وشەی (تۆرمە) نییە، بەڵام لەنموونەی دووەمدا هەیە. لە هەمان ئەوکێپلە شیعریەدا، لەنموونەی یەکەم، هەنگوینەکە دەپارێزرێت، بەڵام
لەنموونەی دووەم پاشەکەوت دەکرێت.لەکاتێکدا ئەم دوو وشەیە جیاوازن لەیەکتری. ئەگەر هەردوو دێڕە شیعریەکە، وەربگێڕینە سەرزمانی عەرەبی، ئایا مانایان دەگۆڕێت یاخود نا؟

***شیعری(شەمەندەفەری سەعات یەك)**

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

ژن و پیاوێ لەیەکدی جیادەبنەوە.. ئەشکێنەوە..
حەزئەکەن لەژێیەکانی گیتارەکەوە..
کۆمەڵێ کۆڵان و هاوڕێ لەمەدرید بانگیان کردم…
هیچی ئەو ژنەم لەیاد ناچێ..
دووپیاو و ژنێك پێك ئەگەین..

هەمان وێنە شیعرییەکان بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین):_

ژن و پیاوێك لێك دادەبڕێن…دڵیان دەشکێن..
هاوئاهەنگن لەژێی تاردا..
لەمەدرید کۆڵانەکان بانگیان کردم..
لەژندا من هیچ شتێکی لەبیرناکەم..
ئێمە ژن و پیاوێك دەبووین… پێك گەیشتبان..

لەهەردوو نموونەی وەرگێڕانی شیعرەکەدا، هەست بەجیاوازییەکی تەواو لەڕووی وشەسازیی و بونیادی ڕستەیی زمان دەکەین.تەنانەت بەشێك لەوشەکان لەڕووی ماناشەوە، دوو واتای جیاواز دەگەیەنن. لەنموونەی یەکەمدا، ئامێرەکە گیتارە،بەڵام لەوەی دووەم بۆتە تار. بێگومان ئەو دوو ئامێرەش(ئەگەر هەڵەنەبم) جیان لەیەکتری. لەنموونەی یەکەمدا، کۆڵانەکان و هاوڕێ دەبینرێن، بەڵام لەوەی تریان تەنها کۆڵانەکانە. لەوەرگێڕانی یەکەمدا، شوناسی ژنەکە دیاریکراوە. واتە مەبەستی شاعیرژنێکە کە لەخەیاڵی ئەودایە و هیچ شتێکی ئەوی لەیاد ناچێ. بەڵام لەوەڕگێرانی دووەمدا،شوناسی ژن شوناسێکی گشتییە. واتە هیچی کۆی ژنەکانی لەبیرناچێت. نەك تەنها تاقە ژنێکی دیاریکراو.لەوەرگێڕانی ئازاد بەرزنجیدا، دوو پیاو و ژنێك پێگ ئەگەن، بەڵام لەوەرگێڕانی پشکۆ نەجمەددیندا،تەنها ژنێك و پیاوێکن. لەکۆتاییشدا، لە وەرگێڕانی یەکەم

وشەی(ئەشکێنەوە)یە.بەڵام لەوەرگێڕانەکەی تردا هەمان وشە بۆتە(دێیان دەشکێن).

شیعری(یەکشەممەی شین)..

نموونە لەوەرگێڕانی(ئازاد بەرزنجی):_

هەنگاوی کەسێ ئەبینی سەفەردەکا..
موزارت هەڵئەبژێرێ…

هەمان دێڕە شیعرییەکان بەنموونەی وەرگێڕانی(پشکۆ نەجمەددین)..

کەسێك دەبینیت لەسەفەردایە..
موزیکی مۆزارت لەبەردێی دەنێ..

لەنموونەی یەکەم، وشەی سەفەر ڕانەبردووە، چونکە کردارەکە هێشتا ئەنجام نەدراوە، بەڵام لەوەی تریان، لەسەفەردایە واتە ڕابردووی بەردەوامە. لەدێڕی دووەمدا مۆزارت هەڵئەبژێرێ، بەڵام لەوەرگێڕانەکەی تردا، مۆزیکی مۆزارت هەڵئەبژێرێ. واتەلەمەدا مەبەستەکە دیاریکراوە کەمۆزیکی مۆزارتە،بەڵام لەوەی یەکەمیان تەنها مۆزارتە کەدەشێ گریمانەی ئەوە بکەین مۆزارت ناوێك بێت، هەرناوێك نەك ناوی مۆسیقارێك. ئەمانە بەشێك بوونە لەو جیاوازیانەی کەوتنە بەرچاوم. دیارە من وەك خوێنەرێك ناتوانم دادوەری بکەم و لەنێوان هەردوو وەرگێڕانەکەدا ڕای خۆم بڵێم. بەتایبەتیش کەمن زمانی عەرەبی نازانم. بەڵام ئەگەر بابەتەکە پەیوەندی بەئەزموون و پیشەی وەرگێڕانەوە هەبێت، ئەوا بێگومان ئازاد بەرزنجی یەکێکە لەوەرگێڕە هەرە سەرکەوتوو دیارەکانی ئێمە، کەبەپیشە وەرگێڕەو وەرگێڕانی کردۆتە کاری هەمیشەیی خۆی و قوربانی بەدنیای چیرۆك نووسینی خۆی داوە لەپێناو کاری وەرگێڕیدا.تائێستاش وەك خوێنەرێك دەیان کاری وەرگێڕانی ئەدەبی ئەوم خوێندوونەتەوەوچێژم لێوەگرتوون…

سەرنج/ خوێنەر دەتوانێ بۆ بەراوردکردنی شیعرەکان،بگەڕێتەوە سەر ئەو سەرچاوانەی لەسەرەتای ئەم نووسینەوە ئاماژەم پێکردوون.

*ئەم بابەتە لە(ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ) ژمارە(1046)ی ڕۆژی 2018_7-12 بڵاوکراوەتەوە……